

SZONTAGH PÁL IVÁN – TOLNAI ÁGNES

A pedagógus szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzés fejlesztése a kombinált képzésszervezés eszközeivel

KIHÍVÁSOK A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNY ELŐTT

A Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Kara (KRE PK) küldetésénél fogva kiemelt felelősséget érez a pedagógus alapképzésen túl a pedagógusok kompetenciáit folyamatosan megújító, szakirányú és szakvizsgát adó képzéseinek megszervezéséért.

Pedagógus szakvizsgás képzéseink belső szakmai monitorozása alapján az elmúlt időszakban különös kettősség volt érzékelhető a képzés iránti hallgatói igényekben.

A pedagógus szakvizsga a köznevelésben az előmeneteli rendszer részeként épült a pedagógusok életpályájába. Népszerűségét is nagyrészt ennek – a feltételrendszert adó jogszabályi környezetnek – köszönheti. Az 1990-es évektől az intézményrendszer működéséhez kapcsolódóan egyre erősebb oktatáspolitikai elvárás volt a szakmai tudás, elhivatottság mellett a közoktatás rendszerszerű folyamatainak, az intézményrendszer társadalmi funkcióinak, a tanügyigazgatás, a jogszabály és hatékony működés szabályainak ismerete.

A szakvizsga felsőoktatási intézmény által szervezett szakirányú továbbképzésben szereshető, oklevéllel záruló képzés, amely képzés elvégzése előfeltétele a pedagógus életpálya egyes fokozatai elérésének, vezetői

megbízás betöltésének, hallgatók pedagógiai gyakorlatának vezetésének (*Eurydice*, 2020.).

Másrészt a köznevelés dinamikusan változó feltételrendszerében egyre nagyobb a belső igény a pedagógusokban az önképzésre; az alapképzésben nem, vagy csak felületesen érintett tématerületek mélyebb ismeretére. A pedagógusképzésben és -továbbképzésben tevékenykedve ezt az igényt elsősorban a fejlesztőpedagógiai, tehetség- és közösségfejlesztési fókuszú képzésekben tapasztaljuk.

Nem eltagadható ugyanakkor, hogy vannak olyan tényezők is, amelyek komoly keresletcsökkenést generálnak a pedagógusok felsőfokú továbbképzésének piacán.

Az egyik ilyen az állami *intézményfenntartás* rendszere, amelyben a pedagógus-továbbképzés finanszírozása nem elkülönített, normatív keretből, és nem az intézmények szintjén hozott vezetői döntések alapján szerveződik. Bár a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (Nkt.) 62. § (1) bekezdésének k) pontja a pedagógus kötelességeként írja elő, hogy részt vegyen a számára előírt pedagógus-továbbképzéseken, és folyamatosan képezze magát, ezt a kötelezettséget a pedagógusok nagy többsége rövidebb (jellemzően 30-60 órás), térítésmentes (többségében pályázati forrásból finanszírozott) képzések igénybevételével teljesíti. Sok esetben annak, hogy az intézmény által fejlesztési forrásokat

nyerjen el, feltétele a munkatársak továbbképzésének intézményi megszervezése. Ezen keresztül pedig a pedagógusok nagy része intézményi vállalás révén teljesíti az előírt továbbképzési kötelezettségét.

A másik a pedagógusok kötelező óraszámának növekedése és az egyre általánosabbá váló pedagógushiány, ami miatt sok munkáltató nem engedélyezi a pedagógusok képzési célú távollétét munkaidőben.

A KRE PK pedagógus szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzésének ezeken az országosan jellemző külső meghatározottságokon túl két további kihívással is szembe kellett néznie az elmúlt években.

Az egyik a nagyon szétaprózódott képzési struktúra (a kar kilenc képzési szakirányt hirdetett a pedagógus szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzési szakon,¹ ráadásul az egyetem más karai is meghirdettek pedagógus szakvizsgás képzéseket (Állam- és Jogtudományi Kar²; Bölcsészettudományi Kar³). Ehhez a portfólióhoz további szakirányok adódtak: a Neumann János Egyetem Pedagógusképző Kara (NJE PK) 2020. július 31. napján – a nemzeti felsőoktatás átalakítása kapcsán – a Neumann János Egyetem szervezetéből kivált, és a Károli Gáspár Református Egyetem szervezetébe olvadt bele. Az NJE PK képzési kínálatából öt pedagógus szakvizsga szakirányú továbbképzés⁴ került át a KRE PK képzési palettájára.

A másik kihívás, hogy a fenntartó Magyarországi Református Egyház Zsinata Zs.46/2019.11.20. határozatával a református köznevelési intézmények intézményvezetői megbízásának feltételévé tette a pedagógus szakvizsga keretében protestáns köznevelési vezetőképzésben szerzett szakképzettséget, melyet a fenntartó rendelkezései alapján a Károli Gáspár Református Egyetemen kell megszerveznie.

Ezek az előzmények együttesen kényszerítették ki a pedagógus szakvizsgára felkészítő továbbképzési szak képzési rendszerének átgondolását, a kari képzési portfólió egyszerűsítését.

A szerkezeti egyszerűsítés során a meglévő szakirányok tartalmi sajátosságait és értékeit tekintetbe véve dolgoztunk, figyelemmel arra, hogy semmilyen fontos tartalmi elem és szakmai, képzési innováció

az egyre általánosabbá váló pedagógushiány

ne menjen veszendőbe, s ezzel együtt széles körű ismereteket adó, ugyanakkor a hallgatók számára könnyen áttekinthető képzési rendszert hozunk létre. Ennek jegyében – alapos előkészítő munka után – a 2021/22-es tanévre a Kar összesen öt szakirányt hirdetett meg,⁵ melyek közül kettő jelentős átfedésben maradt; a szakos különbségeket moduláris rendszerben megszervezett elágazásos képzésben nyújtjuk (gyakorlatvezető óvodapedagógus ill. tanító szakirányok).

¹ Iskolai szabadidős programok szervezési feladatai; Preventív és korrekatív (fejlesztő) pedagógiai pszichológia; Tehetséggondozás, tehetségfejlesztés; Iskolai nevelési és szociálpszichológiai ismeretek; A lelki, fizikai egészség megőrzésének és fejlesztésének elméleti és gyakorlati kérdései az iskolában; Család- és gyermekvédelem; Tantárgy-pedagógiai kérdések az iskolai gyakorlatban; Gyakorlatvezető óvodapedagógus; Gyakorlatvezető tanító

² Köznevelési jogalkalmazó pedagógus-szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzési szak

³ Mentor szakirány; Biblioterápia szakirány

⁴ hagyományismeret; múzeumpedagógia; nyelv- és beszédfejlesztő; drámapedagógia; fejlesztő, differenciáló szakterületek

⁵ Gyakorlatvezető óvodapedagógus; Gyakorlatvezető tanító; Tehetségfejlesztés, tehetséggondozás; Fejlesztő, differenciáló pedagógia; Protestáns köznevelési vezető

A tartalmi áttekintés után került sor a képzés szervezési körülményeinek átalakítására is. Az eddigi gyakorlatban a képzések félévente öt alkalommal, szombati napokon, a Kar nagykörösi székhelyén, 9-től 20 óráig tartottak. A képzési szerkezet átalakításakor az alábbi tényezőkre voltunk figyelemmel:

- az eddigi kontakt képzés során szerzett oktatói és képzésszervezői tapasztalatok;
- a felsőoktatásban alkalmazott e-learning és blended learning elméletének és eddigi bevezetési tapasztalatainak elemzése;
- a hallgatói leutazások számának csökkentésére való igény (idő- és költségkímélő);
- a személyes jelenlétet, interakciót igénylő tartalmak megőrzése kontakt képzésként.

Tekintettel arra, hogy a képzés célcsoportját a diplomás, gyakorló pedagógusok adják, okkal feltételezhetjük, hogy az ő tanulásmódszertani ismereteik, önfejlesztő tanulásmenedzsmentjük és motivációjuk erősebb a hallgatók átlagánál, így a bevezetés kisebb szakmai kockázattal jár, mint ha az újszerű tanulászervezést a nappali munkarendű, alapszakos hallgatók körében vezetnénk be. Figyelembe kellett vennünk ugyanakkor, hogy a jelenlegi pedagógus-továbbképzési palettán az online elemeket

is tartalmazó képzésformák nem jelennek meg kellő arányban (lásd *Dringó-Horváth és Dombi*, 2020.), tehát ezen a területen különösen nagy alaposítással, rugalmas, reflektív szemlélettel kell megkezdeni a fejlesztéseket.

A képzésfejlesztés során a KRE PK-nak további oktatásszervezési és minőségbiztosítási

kérdéseket egyaránt figyelembe kellett vennie.

A felsőoktatás szabályzati rendszere a kontaktórás foglalkozások szervezésére teljeskörűen kiterjed, ezért új típusú képzés bevezetésénél az adott felsőoktatási intézménynek a jogszabályi környezet adta lehetőségeken belül – saját szabályzati rendszerének újragondolása mellett – meg kell ejtenie azokat a finomhangolásokat, amelyek adekvát támpontokat adnak az új típusú oktatásnak. A felsőoktatási jogszabályi környezet teljes idejű, azaz nappali munkarendű, valamint részidős, azaz levelező és esti munkarendű, illetve távoktatásos formákat határoz meg.⁶ A blended típusú képzések a levelező munkarendű és a távoktatás keretében szervezett oktatás képzés tartalmának megfelelő elegyei.

A Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) szakindítási útmutatóiban – a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény (Nftv.) egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló

⁶ A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény 17.§-a a következőképpen fogalmaz:

„(1) A felsőoktatásban a képzés, a képzési és kimeneti követelményekben foglaltak szerint megszervezhető teljes idejű képzésként, részidős képzésként, továbbá távoktatásként. A teljes idejű képzés félévenként legalább kétszáz, doktori képzés esetén legalább negyven tanórából vagy ennek megfelelő zárt rendszerű elektronikus távoktatásból áll.

(2) A teljes idejű képzést a nappali képzés munkarendje szerint heti öt napból álló tanítási hét keretében, a munkanapokon kell megszervezni. E rendelkezéstől a felsőoktatási intézmény hallgatói önkormányzatának egyetértésével el lehet térni. A teljes idejű képzés duális képzésként is megszervezhető.

(3) A részidős képzés lehet esti vagy levelező képzés munkarendje szerint szervezett képzés. A részidős képzés időtartama - kivéve a szakirányú továbbképzést - a teljes idejű képzés tanóráinak legalább harminc, legfeljebb ötven százaléka lehet. A szakirányú továbbképzés időtartama a teljes idejű képzés tanóráinak legalább húsz, legfeljebb ötven százaléka lehet.”

87/2015. (IV.9.) Korm. rendelet (Nftv. vhr.) 5. számú, az alap-, illetve mesterképzések indításának tárgyi és személyi feltételeit meghatározó mellékletében foglaltakra alapozva – részletesen megfogalmazódnak az egyes oktatási formákkal szembeni tartalmi és formai követelmények (MAB, 2016). Ezek az útmutatók a teljes és részidős képzések esetében azonos, a hagyományos képzési formákhoz kapcsolódó feltételeket határoznak meg. A távoktatásban indítandó képzéseknél azonban az útmutató mindezek mellett külön bekéri a digitális tananyagcsomagokat, a számonkérés különösen hallgatói önellenőrzésre használt megoldásait, technikáit, valamint a konzultációs rendszerben alkalmazott oktatási és oktatástámogatási módszereket. *A szakindítási útmutató a blended learning típusú képzéseket nem értelmezi.*

Ezen jogi hiátusra hívja fel a figyelmet Magyarország Digitális Oktatási Stratégiája is, mikor megállapítja, hogy „A hazai és nemzetközi

online programok [...] nemzeti és intézményi akkreditációját [...] pedig a képzési kimeneti követelmények és a MAB programakkreditációs eljárása lehetetleníti el” (MDOS, 2016, 87. o.).

A konvencionális oktatási formákat aztán felülírta, a jogszabályokat pedig gyors átgondolásra kényszerítette a koronavírus-világjárvány, ekkor ugyanis a felsőoktatásban is szükségszerűvé vált a digitális oktatási megoldások alkalmazása. A 2019/20-as tavaszi félév óta minden felsőoktatási intézmény jelentős tapasztalatokat szerzett a hazánkban addig nem oly elterjedt online oktatás formáiban.

Mindezen tapasztalatok jelentős segítséget nyújtanak a blended típusú képzések fejlesztésénél, hiszen nemcsak oktatásmódszertani, de *oktatásadminisztrációs téren is komoly innovációkat hajtottak végre az intézmények.* A felsőoktatási intézmények az oktatásadminisztráció terén egyszerre kiszolgálói minden képzési szintnek és típusnak, támogatva a hallgatói ügyintézt, az oktatási és hivatalt adminisztrációt. Hármas feladatellátásuk jól alkalmazkodott a nemzeti felsőoktatási törvényben meghatározott képzési formákhoz, azonban a blended típusú képzéseknél sokkal nagyobb fokú rugalmasságra és elérhetőségre van szükség, hiszen a hallgatók személyesen csak félévente pár napot töltenek az intézményben. A XXI. század online technológiáinak köszönhetően az ügyintézés menete

személyes jellegűvé válhat az online térben is, hiszen erre alkalmas a legtöbb felsőoktatási intézmény által használt Neptun rendszer. A rendszer korlátját jelenti ugyanakkor, hogy a felsőoktatásban

használt egyéb szoftverekkel nem minden esetben biztosított a Neptun összekapcsolása, így a hallgatóknak a rendszerek töredezettsége miatt több felhasználónévvel és jelszóval kell rendelkezniük ahhoz, hogy teljeskörűen ki tudják használni az egy-egy intézmény által nyújtott teljes online szolgáltatási teret.

A felsőoktatás ezen „betegségét” a 1785/2016. (XII. 16.) Korm. határozattal elfogadott „Fokozatváltás a felsőoktatásban középtávú szakpolitikai stratégia 2016” dokumentum is kiemelte. Oktatási képzési céljai között külön hangsúlyozta az elektronikus tananyagok kidolgozásának, képzésben történő adaptációjának

mindezen tapasztalatok jelentős segítséget nyújtanak a blended típusú képzések fejlesztésénél

és a kapcsolódó digitális tartalom- és taneszközfejlesztés támogatását.⁷

A Digitális Oktatási Stratégia ezen cél elérésének akadályát a digitális oktatás lassú és szigetszerű fejlődésében látja, szóvá téve az oktatók digitális oktatáshoz szükséges módszertani felkészülésének esetlegeségét (MDOS, 2016, 88. o.). A szigetszerű fejlődés miatt a felsőoktatás egészére vagy egy-egy képzési területre, képzési szintre, képzéstípusra kiterjedő általános digitális fejlesztések nem valósultak meg, az intézmények saját oktatói kapacitásukra és oktatóik tapasztalataira építve fejlesztették elektronikus tananyagaikat és digitális oktatási szolgáltatásaikat. A hallgatói szolgáltatások közül elsősorban a tanulmányi ügyek területén az intézmények folyamatosan tértek át az elektronikus ügyintézésre, fokozatosan bővítve

az elektronikus szolgáltatások körét, hiszen a hallgatók elégedettsége és ennek marketingértéke az egyre szűkülő hazai felsőoktatási piacon fontos piacszerzési

tényező lett. A Neptun tanulmányi rendszer fejlesztései szintén segítették a hallgatói ügyek digitalizálásának folyamatát. Mindez teljes összhangban van a Digitális Oktatási Stratégiában megfogalmazott, a felsőoktatási intézmények belső működésének elektronizálására vonatkozó igénnyel (MDOS, 2016, 91. o.).

A Covid-19 járvány által kialakult helyzet a jogszabályi kööttségek ellenére komoly fejlesztéseket eredményezett a felsőoktatás-

ban – elsősorban az oktatásban alkalmazott szoftverek, a szoftverek ismerete és az alkalmazandó pedagógiai módszerek terén. Ez megeremtette annak a digitális felsőoktatási kultúrának az alapját, ami lehetővé teszi a további fejlesztéseket és a felsőoktatás terén kijelölt célok megvalósulását.

Közelebbről nézve: a pandémia miatt bevezetett távolléti oktatás olyan kényszerű fejlesztési megoldásokat eredményezett, amelyeknek köszönhetően a nem nappali munkarendű hallgatók számára a jelenléthez kötött – ezért korábban korlátozottabban elérhető – rendszerek napi használatának lehetősége az online platformokra terelésnek köszönhetően jelentősen javult. Azok az intézmények, amelyek hosszabb idő óta kínálnak távoktatást vagy blended learning típusú felnőttképzést, természetes

módon előrébb jártak a folyamatban. Ám a digitális fejlesztésekben elmaradottabb intézmények a pandémia ideje alatt kényszerűséből rövid idő alatt és jelentős mértékben

a jogszabályi kööttségek ellenére komoly fejlesztéseket eredményezett a felsőoktatásban

fejlesztették a digitális térben elérhető szolgáltatásaikat. *Ennek köszönhetően komoly verseny várható az online tér lehetőségeit fel- és kihasználó képzések magyarországi felsőoktatási piacán.* A versenyt erősíti, hogy a felsőoktatási piacon a részdíjű képzések és a távoktatás részesedése jelentősen alulmúlja a nappali munkarendű képzéseket (lásd I. ábra), azaz kisebb piaci szegmensen szükséges versenyezni a nagy számú képzőnek.

⁷ Oktatás-képzési akciók

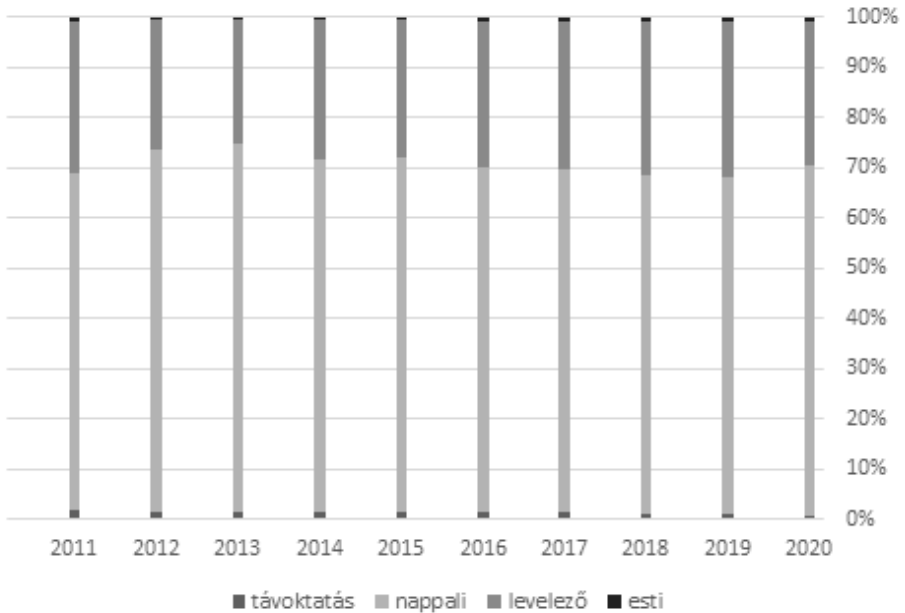
„2.1.4 Célkitűzés: A tudományos, szakirányú továbbképzések rugalmassá tétele, hogy a felsőoktatási intézmények az egész életen át tartó tanulás állandó helyszíneivé váljanak

Akciók:

- A szakirányú továbbképzésben a munkaadókkal összehangolt szerepvállalás erősítése.
- A vállalatokkal való közös tananyag- és módszertanfejlesztések ösztönzése.
- Elektronikus tananyagok kidolgozása és a képzésben történő adaptációja, kapcsolódó digitális tartalom- és taneszköz fejlesztés támogatása.”

1. ÁBRA

Felvettek aránya munkarendenként

FORRÁS: Oktatási Hivatal, 2021

A hallgatói szolgáltatások azonban nemcsak a felsőoktatásra vonatkozó stratégiákban foglalnak el kiemelt helyet. Magyarország mint az Európai Felsőoktatási Térség tagja a felsőoktatásra vonatkozó kezdeményezéseket jogszabályaiba és eljárásaiba beépíti, így biztosítva azok transzparens, minőségi és európai standardoknak megfelelő működését. Az európai oktatáspolitikáért felelős miniszterek bergeni konferenciáján 2005-ben elfogadták *Az Európai Felsőoktatási Térség minőségbiztosításának standardjai és irányelvei* (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, ESG) című dokumentumot. Az ESG 2005 hét pontban határozta meg a felsőoktatás minőségbiztosításának területeit, ezt pedig azok 2015. évi felül-

vizsgálata során tíz pontra bővítették, szétválasztva a programok külső és belső fejlesztését, illetve beemelve a hallgatóközpon-
tú tanulást, tanítást értékelést, valamint a külső minőségbiztosítás elemeit:

ESG 1.1 Minőségbiztosítási politika,

- ESG 1.2 A képzési programok kialakítása és jóváhagyása,
- ESG 1.3 Hallgatóközpon-
tú tanulás, tanítás és értékelés,
- ESG 1.4 A hallgatók felvétele, előrehaladása, tanulmányaik elismerése és a képe-
sítés odaítélése,
- ESG 1.5 Oktatók,
- ESG 1.6 Tanulástámogatás és hallgatói
szolgáltatások,
- ESG 1.7 Információkezelés,
- ESG 1.8 Nyilvános információk,

- ESG 1.9 A képzési programok folyamatos figyelemmel kísérése és rendszeres értékelése,
- ESG 1.10 Rendszeres külső minőségbiztosítás.

A magyarországi felsőoktatási intézmények ötévente esedékes külső minőségbiztosítását végző Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) az Nftv. 71/B. § (1) bekezdés a)-b) pontjai szerinti intézményakkreditációs eljárása során ezen standardok megfelelőségét vizsgálja, és az intézmények minőségbiztosítási rendszerének fejlesztésére vonatkozó ajánlásokat, javaslatokat tesz. A minőségbiztosítási rendszernek a felsőoktatási intézmény

sajátosságait figyelembe vevő visszajelzési és ellenőrzési mechanizmusokat kell kiépítenie, melyek alkalmasak a stratégiai fejlesztések hatékonyságának mérésére, és ezen keresztül a képzésfejlesztések irányának meghatározására is.

Az európai felsőoktatási intézmények e-learning gyakorlatát feltérképező felmérés kiemeli, hogy az e-learning alapú rendszerek esetében az intézmények szembesülnek az új típusú oktatási forma külső és belső minőségbiztosítási rendszerekbe integrálásának problémájával. A rendelkezésre álló minőségbiztosítási rendszer minden esetben alkalmas feltárni a jövőbeni igényeket és trendeket, azonban azok belső fejlesztéséhez már újabb eljárásokra van szükség (Gaebel és mtsai, 2014, 42. o.).

Ni Bheoláin-Harrison (2021) a blended learning típusú képzések esetében kiemeli a minőségbiztosítási rendszerek rugalmasságának szükségességét is, hiszen a meglévő rendszerek jelentős része a kontaktórák gyakorlatára épül, ez az eljárás pedig mellőzi a virtuális oktatási környezet sajátosságait.

A szerző javaslatként fogalmazza meg a hallgatók tanulási módszertanára, a szerzői jogok tiszteletben tartását vizsgáló fékek és biztonsági megoldások hatékonyságára, illetve az oktatók és nem oktató munkavállalók digitális kompetenciáinak fejlődésére vonatkozó analitikák beépítését az intézményi minőségbiztosítási rendszerekbe.

A KRE PK FEJLESZTÉSE ÉS ANNAK FOLYAMATAI

A KRE PK saját minőségbiztosítási eljárásaira támaszkodva belső felméréseket és piacelemzéseket végez a képzésfejlesztési irányok

feltérképezése érdekében. *Ezen felmérések és elemzések alapozták meg a pedagógus szakvizsgát adó szakirányú továbbképzések blended learning típusú átalakítását is.*

Fejlesztésünkben figyelembe vettük, hogy a felnőttkori továbbképzés vagy szakmaváltás szándéka új igényekkel fellépő, új kliensi kört teremtett az oktatási intézmények számára. Tapasztalataink is igazolják, hogy a pedagógus szakvizsgát adó képzéseinkre járó hallgatók életében „kombinálódik a tanulás, a munka és a szabadidő, igényeik és tanulási szokásaik eltérőek az iskolarendszerben megszokottól. A tanulási lehetőségek bővülésének együtt kell járni az egyéni elvárások, aspirációik figyelembevételével. Megfelelő attitűd- és szemléletváltással, tanítási-tanulási módszerekkel és eszközökkel erősíthető a motiváció, így a tanulás örömteli sikeres tevékenységgé válhat. Az új tanulási kultúrában jelentősen átalakul a képzők és tanárok szerepe” (Ambrusné-Hegyesi, 2011, 333. o.).

Mindezeket mérlegelve úgy találtuk, hogy a távoktatási (e-learning és blended)

kiemeli a minőségbiztosítási rendszerek rugalmasságának szükségességét is

képzésszervezésnek elsősorban a képzés első két, általánosan képző félévében van létjogosultsága. A III–IV. félév szakirányi kurzusai kisebb létszámmal, a személyes bevonódást és tapasztalatmegosztást jobban igénylő képzési tartalommal, elsősorban interaktív tréningmódszerekkel hatékonyak.

A fejlesztés elején fontos volt egyértelműen tisztázni, hogy milyen képzési típusok mérülhetnek fel a képzési struktúra átalakításakor.

A szakirodalom, illetve saját képzésszervezési és oktatói/tréneri gyakorlatunk alapján *kombinált képzésszervezésre* törekedtünk, amely képes megőrizni az oktatás személyes és közösségi jellegét, ugyanakkor hatékonyan gazdálkodik az erőforrásokkal a képző és a képzésben részt vevő oldalán egyaránt. Terveink és reményeink szerint ebben a rendszerben anélkül érvényesülnek az online oktatás pozitív elemei, hogy megszűnne a közvetlen hallgató-hallgató és hallgató-oktató kapcsolat. A kombinált tanulásszervezés ötvözi az oktatási tartalom online eljuttatását a tantermi interakció és az élő oktatás legjobb jellemzőivel oly módon, hogy személyre szabja a tanulást, de nem idegenít el a hallgatói közösségtől, és kihasználja az egymástól való tanulás szinergiáit (Kaur, 2013). Kombinált képzésünkben az alábbi képzési típusokat azonosítottuk:

Kontakt: a Kar képzési helyén megvalósuló jelenléti képzés.

E-kontakt: egyidejű hallgatói és oktatói jelenléttel, az online térben, digitális platformon tartott előadás, más néven „virtuális tanterem”. A módszer lehetővé teszi az oktatók és a hallgatók számára, hogy különböző helyeken tartózkodva vegyenek részt a képzésben. A tárgyalt témák hasonlóak az élő tanteremben előfordulókkal, ha nem túl összetettek vagy vitatottak (Kaur 2013).

kihasználja az egymástól való tanulás szinergiáit

E-learning: számítógépes hálózaton elérhető, tér- és időkorlátoktól független képzési forma, amely a tanítási-tanulási folyamat megszervezése végett – hatékony, optimális, ismeretátadási, tanulási módszerekbirtokában – a tananyagot és a tanuló forrásokat, a tutor-tanuló kom-

munikációt, valamint a számítógépes interaktív oktatószoftvert egységes keretrendszerbe foglalja, a tanuló számára hozzáférhetővé teszi (Forgó és

mtsai, 2004, 124. o.). Ezt a képzési formát tutori segítségnyújtás támogatja. Minden tárgynak továbbra is van saját oktatója, aki a kurzus folyamán tutorként figyelemmel kíséri a hallgatók munkáját, támogatja a hallgatók eredményes felkészülését a gyakorlatok elvégzésére és a számonkérésre. A tutori támogatás a hallgatói igényeknek megfelelően, szervezett formában valósul meg.

Blended learning: az e-learning elemek, kiegészítve a jelenléttel járó kapcsolattartási formákkal, a csoportos vagy egyéni megbeszélésekkel, az oktató-hallgató találkozására épülő hagyományos felnőttképzési formákkal (GFM-COH, 2007). A szakirodalomban *az oktatás hatékonyságát és minőségét kétszer olyan jóra értékeli blended learning esetén, mint a hagyományos oktatási módszereknél, tanuló és oktatói szemszögből is. A tapasztalatok szerint a blended learning használata esetén csökken a lemorzsolódók száma, ezen felül a hallgatók érdemjegyei is javulást mutatnak.* Az online és a hagyományos tevékenységek keverése sokkal hatékonyabbnak bizonyul, mint a kizárólag online történő oktatás (Lengyel, 2017).

Mivel a hagyományos kontaktformákon túl a Covid-19 veszélyhelyzet alatt az oktatók és hallgatók az e-kontakt képzésben is nagy gyakorlatot szereztek, fejlesztésünkben az utolsó két képzési típusra (e-learning, blended learning) koncentráltunk.

A blended learning időbeosztását tekintve többféle lehet (2. ábra).

2. ÁBRA

A blended learning típusai a kontakt és e-learning időszakok beosztása szerint

1.	K	E	
2.		K	E
3.	K	E	K
4.	E	K	
5.		E	K
6.	E	K	E

FORRÁS: saját szerkesztés

A jelenléti időszakok tervezhetőségét figyelembe véve képzésünkben a fenti 1., 3. és 5. modell lehetőségét kínáltuk fel a tartalomfejlesztőknek. Képzésünk így – az első két félév anyagát egységben szemlélve – a rotációs modell elméletén alapul (ETR3, 2014), amelyben a hallgatók különböző tanulási módokban sajátítják el az ismeretanyagot. A tanulási módok váltakozása előre lefektetett képzési rend szerint történik.

A kari vezetés és a szakfelelős ezen az alapon a 3. ábrán szereplő ütemtervet készítette el a képzés átalakításához. A képzésfejlesztésbe szakmai partnerként bekapcsolódott a Református Pedagógiai Intézet is mint a református köznevelési hálózat pedagógiai-szakmai szolgáltatója. Bevonásukat elsősorban a jelentős – online és blended képzéseket is magába foglaló – pedagógus-továbbképzési tapasztalatuk és rendszerismeretük indokolta.

3. ÁBRA

Pedagógus szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzés tartalmi fejlesztésének ütemezése

FORRÁS: saját szerkesztés

A pedagógus szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzés első két félévének óratervi hálójában az 1. táblázat szerint kerültek meghatározásra a képzési típusok.

A felosztást nem tekintjük véglegesnek, a bevezetés tapasztalatait követően sor kerülhet a képzési formák részleges változtatására.

1. TÁBLÁZAT

A képzés I-II. félévének kurzusai és képzési formái

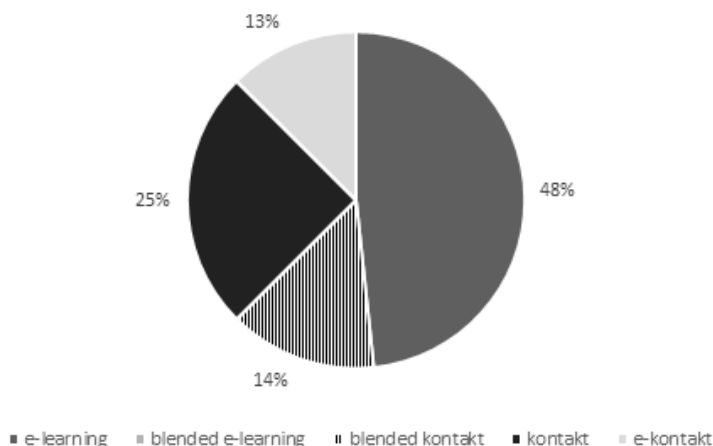
Tárgy neve	Képzés típusa
Közigazgatási jogi ismeretek	e-kontakt
Tanügyigazgatási ismeretek	e-kontakt
Szervezetfejlesztési ismeretek, vezetélmélet, iskolamarketing	e-kontakt
Intézményi konfliktuskezelési tréning	kontakt
Mérés-értékelés az oktatásban, mérésmetodika, a tanári munka hatékonyságának mérése	e-learning
Alternatívák, innovációk a közoktatási intézményekben	e-learning
Pedagógusok előmeneteli és értékelési rendszere	e-learning
Intézmény - pedagógus esetmegbeszélés	blended
Pedagógus szerepek, pedagógus etika	e-learning
Pedagógus mentálhigiéné	kontakt
Bevezetés a Biblia olvasásába	kontakt
Az egyházi fenntartású intézmények rendszere	e-learning
A tehetséggondozás elmélete és gyakorlata, esetmegbeszélés	blended
Az integráció és szegregáció kérdései, a multikulturális nevelés	e-learning
Romológia (Cigány tanulók a magyar köznevelésben)	e-learning
A hátránykompenzáló és differenciáló pedagógia alapjai	kontakt
Esettanulmány és megbeszélés (differenciálás)	blended
Család és gyermekvédelem	kontakt
Művészet és nevelés	
Drámapedagógia	
Vagy bármilyen más szabadon választható tantárgy	

A fentiek alapján a hallgatók képzési kötelezettségei félévi 2 jelenléti kontakt és 1 e-kontakt alkalom felhasználásával

teljesíthetők, a további tanegységek önálló időbeosztással elvégezhetők.

4. ÁBRA

Képzési formák aránya a pedagógus szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzés I-II. félévében

FORRÁS: saját szerkesztés

A keretek megalkotását követően meghatároztuk az egyes képzési típusokhoz elkészítendő szakmai dokumentumok körét. Ezeket a 2. táblázat tartalmazza.

2. TÁBLÁZAT

A képzési típusokhoz tartozó kötelezően elkészítendő dokumentumok

Képzés típusa	Elkészítendő dokumentumok
kontakt	tantárgyleírás; kurzusleírás
e-kontakt	tantárgyleírás; kontaktleírás; használt digitális platform használati leírása
blended	tantárgyleírás; kurzusleírás; hallgatói kézikönyv*
e-learning	tantárgyleírás; kurzusleírás; hallgatói kézikönyv

FORRÁS: saját szerkesztés

*: Amennyiben a blended képzés jelenléti képzési egységgel kezdődik, opcionális, egyébként kötelező

A fejlesztők által elkészítendő dokumentumokhoz a szakfelelős sablonokat készített, melyekből itt most csak a kurzusleírás és a hallgatói kézikönyv főbb szerkezeti egységeit emeljük ki.

A kurzusleírás szerkezete:

1. A kurzus célja
2. A kurzus felülete
3. A kurzus során fejlesztendő kompetenciák
4. A kurzus által megkövetelt hallgatói tevékenységek
5. A kurzus kimeneti követelményei
6. A kurzus kreditértéke
7. A kurzus tematikája, ütemezése
8. A kurzus javasolt időbeosztása (heti bontásban)
9. A kurzus kötelező irodalma (kizárólag az interneten vagy a távoktatási felületen elérhető anyagok)
10. A kurzus ajánlott irodalma

A hallgatói kézikönyv fejezetbeosztása:

1. A hallgatói kézikönyv célja
2. Tematikai egységenként
3. Hallgatói tevékenység részletes leírása
4. Önellenző feladatok
5. A tematikus egységhez tartozó kötelező és ajánlott irodalom
6. Kurzuszáró számonkérés leírása
7. Tutori segítségnyújtás leírása

A fentiek alapján elkészültek pilot programunk dokumentumai, melyeket a Re-

formátus Pedagógiai Intézet, illetve a Károli Gáspár Református Egyetem szakemberei belső lektorálásnak vetettek alá. Korrekciós javaslataik alapján véglegessé váltak a szakmai anyagok, melyek beszámolóink írásakor a távoktatási felületre való feltöltésre várnak.

A tananyagfejlesztés során a fentiekben leírt oktatási, tananyagátadási típusok esetében az intézménynek a minőségbiztosítás terén saját visszajelző rendszerét is tovább kell gondolnia, ugyanis a felsőoktatás klasszikus minőségbiztosítási méréseinek kérdéssorai elsősorban a kontaktórás képzésekre optimalizáltak. Az egységes intézményi kérdőívek esetében az egyetem minőségbiztosítási szabályzata lehetőséget ad a képzés sajátosságait figyelembe vevő kérdések beépítésére, ami rugalmasságot biztosít magának a rendszernek. A szerzői jogok tiszteletben tartását biztosító informatikai megoldások hatékonyságát vagy az érintettek digitális kompetenciáinak fejlődését mérő elemzések azonban fejlesztésre szorulnak, ehhez azonban kiváló, elemzésre alkalmas adatmennyiséget biztosít a pandémiahelyzet miatti távolléti oktatás időszakának folyamatos adatfelvétele.

A fejlesztés bevételeiről és a lehetséges továbblépési irányokról (a képzés arányainak változtatása, e-learning és blended képzési formák kiterjesztése a pedagógus szakvizsgát adó szakirányú továbbképzés keretein belül vagy esetleg más képzések vonatkozásában és egyebek) a 2021/22. tanév II. félévét követően tudunk beszámolni.

IRODALOM

Ambrusné Somogyi Kornélia és Hegyesi Franciska (2011): A felsőoktatás felnőttképzési lehetőségei, e-learning a felnőttképzésben. *Óbuda University e-Bulletin*, 2. 1. sz. Letöltés: http://uni-obuda.hu/e-bulletin/Ambusne_Hegyesi_2.pdf (2021. 03. 12.)

A felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet

A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény

- A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 87/2015. (IV. 9.) Korm. rendelet
- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény
- Az Európai Felsőoktatási Térség minőségbiztosításának standardjai és irányelvei* (ESG 2015). OFI, 2016. Letöltés: https://www.mab.hu/wp-content/uploads/2020/07/ESG_kotet_OFI2016_ESGmagyar.pdf (2021. 04. 15.)
- Dringó-Horváth Ida és Dombi Judit (2020): A digitális pedagógia tartalmi és módszertani megjelenése a pedagógus továbbképzésben. *Iskolakultúra*, **30**, 12. sz., 39–58.
- Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola (2014): Elektronikus Tanári Teljesítménymegmólgató Rendszer (ET3R) – *Blended learning módszerek alkalmazása az oktatásban*. Letöltés: <http://et3r.ektf.hu/blended-learning/blended-learning-tartalom/> (2021. 03. 12.)
- Eurydice (2020): *9.3. Pedagógus-továbbképzések*. Letöltés: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/continuing-professional-development-teachers-working-early-childhood-and-school-education-32_hu (2021.03.12.)
- Fokozatváltás a felsőoktatásban középtávú szakpolitikai stratégia 2016*. Letöltés: https://2015-2019.kormany.hu/download/c/9c/e0000/Fokozatvaltas_Felsooktatásban_HONLAPRA.PDF (2021.03.20.)
- Forgó Sándor, Hauser Zoltán és Kis-Tóth Lajos (2004): Tanulás tér- és időkorlátok nélkül. *Iskolakultúra*, **14**, 12. sz., 123–139. Letöltés: http://real.mtak.hu/60246/1/EPA00011_iskolakultura_2004_12_123-139.pdf (2021. 03. 12.)
- Gaebel, M., Kupriyana, V., Morais, R. és Colucc, E. (2014): *E-Learning in European Higher Education Institution. Results of a Mapping Survey Conducted in October-December 2013*. EUE Publications, Brussels. Letöltés: <https://eua.eu/downloads/publications/e-learning%20in%20european%20higher%20education%20institutions%20results%20of%20a%20mapping%20survey.pdf> (2021. 03. 23.)
- Gothard Fizikus Műhely Crossborder Oktató Hálózat (GFM-COH) (2007): *Real-time networking*. Szombathely. Letöltés: <https://www.gothard.hu/gao-mkk/projects/gfm/documents/part1.pdf> (2021. 03. 12.)
- Kaur, M (2013): Blended learning – its challenges and future. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, **93**, 612–617. Letöltés: <https://core.ac.uk/download/pdf/82326538.pdf> (2021. 03. 12.)
- Lengyel Richárd (2017): A blended learning beépítési lehetőségeinek vizsgálata a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karán. PhD-értekezés. Miskolc. Letöltés: <http://midra.uni-miskolc.hu/document/26921/22377.pdf> (2021. 03. 12.)
- Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) (2016): *A MAB 2016/8/III/5 sz. határozata Alapképzés – szakindítás – útmutató és űrlap beadvány összeállításához*. Letöltés: <https://www.mab.hu/eljarasok/> (2021. 03. 23.)
- Magyarország digitális oktatási stratégiája* (MDOS, 2016) – 1536/2016. (X. 13.) Korm. határozat a köznevelési, a szakképzési, a felsőoktatási és a felnőttképzési rendszer digitális átalakításáról és Magyarország Digitális Oktatási Stratégiájáról.
- Ní Bheoláin, R. és Harrison, R. (2021): Developing Enabling QA Frameworks for Blended Learning. In: Mooney, B. (szerk.): *Ireland's Education Yearbook 2020*. Education Mattres (online publication). 276–280. Letöltés: <https://irelandseducationyearbook.ie/downloads/IEYB2020/Irelands-Education-Yearbook-2020.pdf> (2021.03.20.)
- Oktatási Hivatal (2021): *Elmúlt évek felvételi statisztikái (2001/Á-2020/P)*. Letöltés: https://www.felvi.hu/felveteli/pontthatarok_statistikak/elmult_evek/!ElmultEvek/index.php/elmult_evek_statistikai/munkarendenkent (2021. 03. 20.)